

3. Зеленецкий В.С. Компьютерная этика. Морально-этические и правовые нормы для пользователей компьютерных сетей: [учебное пособие] / В.С. Зеленецкий, Л.Я. Филиппова. — Харьков: Изд-во «Кроссрод», 2006. — 212 с.

4. Казарцева О.М. Культура речевого общения: теория и практика обучения: [учебное пособие] / О.М. Казарцева. — М.: Флинта: Наука, 2003. — 496 с.

5. Кубрак О. Етика ділового та повсякденного спілкування: [монографія] / Олег Кубрак. — Суми: Університетська книга, 2002. — 207 с.

6. Мартинюк В.М. Морально-етичні норми спілкування в мережевих комунікаціях. — [Електронний текст]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Philosophia/67238.doc.htm

7. Палеха Ю. Етика ділових відносин: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Юрій Палеха. — К.: Кондор, 2008. — 354 с.

8. Формановская Н.И. Культура общения и речевой этикет / Н.И. Формановская. — М., 2005. — 246 с.

ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В СЕРЕДНІХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

УДК: 378.4+378.126

Макдональд Н.М.

Стаття присвячена визначенню сутності професіоналізму та професійної діяльності вчителя у середніх загальноосвітніх школах Великої Британії на сучасному етапі, висвітлюються вимоги до вчителя, його обов'язки та відповідальність у професійній діяльності.

Ключові слова: професіоналізм, професійна діяльність учителя, Велика Британія.

Статья посвящена определению сущности профессионализма и профессиональной деятельности учителя в средних общеобразовательных школах Великобритании на современном этапе, освещаются требования к учителю, его обязанности и ответственность в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессионализм, профессиональная деятельность учителя, Великобритания.

The article focuses on the essence of the professionalism and professional activity of teacher in comprehensive schools in Great Britain at present, covers requirements for teacher, his duties and responsibilities in professional activities.

Key words: professionalism, professional activity, Great Britain.

Постановка проблеми. Одним із напрямів збагачення вітчизняної теорії і практики професійної діяльності вчителя є вивчення її використання зарубіжного досвіду організації освіти в контексті її демократизації й гуманізації. Аналіз освітніх систем інших країн формує більш критичний і обережний погляд на систему освіти у власній країні, збагачує педагогічну культуру, розви-

ває відкритий менталітет і толерантність до других систем цінностей і освіти. Знання існуючої зарубіжної педагогічної практики стимулюють дух ініціативи і прийняття інновацій. Значний інтерес у цьому аспекті є педагогічний досвід Великої Британії.

Аналіз останніх публікацій. Зазначимо, що до проблем педагогічної освіти, професійної діяльності й становлення професіоналізму вчителів середніх шкіл в Англії постійно звертаються науковці. Так, теоретичні і практичні питання сутності і структури системи педагогічної освіти Великої Британії досліджувались такими відомими педагогами і психологами, як: Р. Армфелт, Х. - Багер, Д. Барнет, К. Берн, Т. Бечер, П. Бергер, Д. Бічер М. Вебер, М. Грейб, С. Грейб, Р. Джон, А. Лістер, М. Лейн, Д. Лоріфорд, Т. Лукман, А. Мамфорд, Л. Масей, Ш. Матер, Р. Моррісон, А. Ніелл, О. Озер, Д. Псотка, І. Сміс, Ч. Сноу, Л. Стенхаус, Д. Уотсон, П. Хані, Д. Ханг, Б. Холмс, Б. Хокансон, С. Хупер та ін. Питання професійної діяльності вчителя в Англії розглядали Т. Бечер, Б. Гір, Р. Дінгол, Г. Кірк, К. Морісон, Д. Робсон, Г. Торман, Є. Холіатін.; сутність професіоналізму вчителя Англії була предметом досліджень таких науковців, як І. Гудсон, Г. Міллерсон, А. Сокіт, А. Фурлонг, А. Харгевес, Х. Хелсбай.

Мета статті полягає в аналізі визначень англійських науковців щодо сутності понять «професіоналізм» та «професійна діяльність» учителя в середніх загальноосвітніх школах Великої Британії, з'ясуванні вимог до вчителя, його обов'язків у професійній діяльності на сучасному етапі.

Основний виклад матеріалу. Зазначимо, що традиційно до людей, що займалися професійною діяльністю в Англії, належали представники церкви, закону та медицини. Професія вчителя залишалась за межами поняття «професія». Проте з часом, завдяки запровадженню британським урядом численних і масштабних реформ, престиж професії вчителя значно зростає. У тому разі, зауважує І. Сміс, якби уряд не досяг розуміння значення педагогіки як науки і важливості місії вчителя, не відніс діяльність учителя до категорії «професійна», це призвело б до зникнення професії вчителя як такої [8].

Професійна діяльність у розумінні англійських педагогів — це система ідей і колективних цінностей, а професійна діяльність учителя насамперед спрямована на передання знань від учителя до учня, вона перебуває в нерозривному зв'язку з його професійним розвитком, формуванням творчості, компетентності і професіоналізму.

Г.Кірк і П.Гластер [6] виокремлюють шість базисних принципів професійної діяльності вчителя, які, на їхню думку, надають професії вчителя професійного статусу.

По-перше, навчання є важливим соціальним явищем. Учитель несе відповідальність перед суспільством за рівень навчання, за розвиток того типу знань, розуміння моральних цінностей, які переважають у суспільстві. За своїм призначенням він допомагає іншим знайти шлях до розуміння людських вагань, запитів, рефлексій чи здогадок, що є життєво важливим.

По-друге, навчання — це багатогранна діяльність, яка характеризується широким діапазоном ролей. Процес навчання неможливий без взаємодії вчителя з учнями, що виникає на підставі пояснення, демонстрації, порад, рекомендацій і вказівок. Отже, вчитель втручається і впливає на міркування учнів.

По-третє, навчання ґрунтується на всебічному розумінні теорії, отже, вимагає від учителя теоретичних знань, розуміння принципів навчання.

По-четверте, навчання — це процес змагання або дискусійний процес. Існує численна кількість різноманітних поглядів на мету і методи навчання, поряд зі значною кількістю досліджень, звітів і публікацій, метою яких є пошук шляхів і можливостей ефективного навчання. У будь-якому разі, та чи та теорія або гіпотеза, що стосується ефективності навчання, повинна випробуватись у класі.

По-п'яте, навчання потребує від учителя вміння критично оцінювати свою власну особистість і діяльність. Процес навчання не може бути статичним, оскільки учні привносять у процес навчання елемент непередбачуваності, з огляду на це, обов'язком учителя є спрямування такого моменту непередбачуваності в необхідне й корисне русло.

По-шосте, навчання — це цілеспрямоване бажання професійного розвитку. Механізм освітньої системи і професійний розвиток учителя, ґрунтується на розумінні професійної діяльності вчителя, його професійних цінностях, що безперервно змінюються.

На думку науковців, зазначені шість принципів, що тісно взаємодіють між собою, забезпечують надзвичайно активну діяльність, якою відзначається різнобічна роль учителя як у школі, так і за її межами, і яка характеризується наявністю знань, обов'язків, а також прагненням учителя до самоконтролю і безперервного професійного розвитку [6].

Якість знань, що передаються вчителем учням, прямо залежить від його професіоналізму. Зауважимо, що термін «професіоналізм» в англійській педагогічній літературі трактується досить широко. Деякі вчені зіставляють «професіоналізм» із поняттями, пов'язаними зі здібністю людини виконувати творчу чи іншу роботу, інші розглядають «професіоналізм» як уміння вчителя виконувати директивні настанови. Незважаючи на різноманітність суджень щодо поняття «професіоналізм», воно є фундаментом професійної діяльності вчителя, його інтерпретація не має узагальненого характеру, а зосереджується на відмінних рисах і особливостях професії.

Професіоналом, за визначенням Г. Кірка і П. Гластера, є фахівець, який оволодів високим рівнем професійної діяльності. Це людина, що свідомо змінює і розвиває себе з накопиченням досвіду, вносить свій індивідуальний творчий внесок у професію, яка знайшла своє особисте призначення, стимулює в суспільстві цікавість до результатів своєї професійної діяльності і підвищує престиж своєї професії в суспільстві [6, с.16].

А. Харгевес і І. Гудсон [4], досліджуючи сутність професіоналізму вчителя, виокремлюють такі його прояви:

Класичний професіоналізм — це традиційні уявлення педагогів-дослідників про професіоналізм учителя. Особливості розвитку такого професіоналізму визначаються низкою таких характеристик, як вік, освіта, досвід, моральна орієнтація, індивідуальні особливості людини, інтелект, знання вікових особливостей розвитку дитини, конструктивна взаємодія з колегами та батьками.

Гнучкий професіоналізм, що розглядається в контексті з практичними навичками і професійними знаннями. У гнучкому професіоналізмі впевненість поступається місцем перед науково обґрунтованою пристосованістю під конкретну педагогічну ситуацію.

Практичний професіоналізм, який характеризується почуттям власної гідності, практичним знанням предмета, проникливістю, мудрістю і педагогічною майстерністю.

Змішаний професіоналізм, що складається з комплексу вмінь та навичок, які дозволяють вирішувати складні завдання.

На думку К. Моррісона, професіоналізм учителя – це його майстерність, прояв інтелекту і знань у дисциплінах та професійній поведінці що є головними для вчителя-предметника [6]. Х. Хелсбай акцентує на взаємозв'язку професіоналізму вчителя з його професійним розвитком. Він зауважує, що професіоналізм включає в себе такі поняття, як знання, компетенція і досвід, цілеспрямованість, такт, дипломатичність й особиста відповідальність. Формування зазначених компонентів потребує постійного професійного розвитку через безперервне навчання [5].

А. Фурлонг [3], розкриваючи поняття «професіоналізм учителя», виокремлює такі компоненти, як: професійні знання, незалежність та відповідальність учителя. Професійні знання, на його думку, ґрунтуються на розумінні змісту чотирьох головних предметів (педагогіки, психології, філософії і соціології) і йдуть поряд із практикою, інтуїцією та креативністю. Значну роль у професіоналізмі він відводить праву вчителя на незалежність у міркуваннях, привнесення ним власних нових ідей і концепцій. Останньою складовою професіоналізму вчителя, за А. Фурлонгом, є його відповідальність, яка визначається як довіра у професійних стосунках, піклування про інших, почуття обов'язку, наявність сумлінності та артистичності, це нерозривний зв'язок з учнями, колегами, адміністрацією навчального закладу.

Сьогодні до професійної діяльності вчителя середньої загальноосвітньої школи в Англії ставляться підвищені професійні вимоги, зокрема, він повинен: бути професійно компетентним; ефективно планувати час навчального процесу; мати знання з предмета і з педагогіки; забезпечувати позитивну атмосферу в класі; використовувати ефективні стратегії навчання; підтримувати дисципліну й уміти керувати поведінкою класу; вміти розподіляти час по етапах уроку; давати корисне домашнє завдання; вміти оцінювати результати навчання; розуміти соціальні відносини; володіти педагогічною майстерністю й умінням спілкуватися грамотною англійською мовою [2].

Г. Кірк і П. Гластер, розглядаючи професійну діяльність учителя, пропонують своє бачення обов'язків і відповідальності вчителя, акцентуючи на тому, що він повинен:

1. Приймати відповідальність за реалізацію навчального плану.
2. Оцінювати роботу учнів, фіксувати результати і сповіщати про отримані результати учням.
3. Сповіщати про результати роботи учнів їхнім батькам чи особам, що є відповідальними за виховання і навчання учня.
4. Забезпечити дисципліну і безпеку в класі.
5. Брати участь у вирішенні організаційних питань школи.
6. Сприяти професійному розвитку колег і студентів, що проходять практику у школі.
7. Сумлінно готуватися до уроків і лекцій.
8. Брати участь у підготовці учнів до національних іспитів [6].

Отже, основні вимоги до вчителя полягають у тому, що він повинен володіти глибокими психолого-педагогічними та предметними знаннями, розвиненими творчими здібностями й педагогічною майстерністю, тобто професіоналізмом.

Підеумовуючи, доходимо **висновку**, що питання професійної діяльності вчителя середньої школи у Великій Британії, становлення його професіоналізму, формування професійних й особистісних якостей є предметом досліджень сучасних англійських науковців. Зважаючи на те, що сьогодення характеризується глобальною інформатизацією, що не омине й школу, **перспективу подальших досліджень** вбачаємо у визначенні стану використання вчителями середніх загальноосвітніх шкіл Великої Британії медіа-ресурсів у навчально-виховному процесі.

Література:

1. Becher T. Process and Structure in higher education / T. Becher, L. Huber. – Routledge-London and New York, 1992. – 240 p.
2. Department for education Initial Teacher Training (Secondary Phase) 9.92 / HMSO - London, 1992, Department for education Teaching: High Status, High Standards 4.98 // HMSO - London, 1998.
3. Furlong J. Teacher Education in Transition / J. Furlong, L. Barton, S. Miles, G. Witty // Open University Press. – Buckingham, 2000. – 246 p.
4. Goodson I.F. Teachers' Professional Lives / I.F. Goodson, A. Hargreaves / Faimer Press. – London, 1996. – 147 p.
5. Helsby H. Teacher professionalism in England / H. Helsby // Cheltenham: Higher Education Statistics Agency. – London, 2004. – 286 p.
6. Kirk G. Teacher education and professional development / G. Kirk, P. Glaister // Scottish Academic Press - Edinburgh, 1995. – 129 p.
7. Morrison K. A guide to teaching practice / K. Morrison, L. Cohen, L. Manion // RoutledgeFalmer. – London and New York, 2004 – 460 p.
8. Smith I. Curriculum placement in comprehensive schools / Smith I. // British Educational Research. – 1981. – Journal 7. – P. 24-11.

МУЛЬТИПЛІКАТИВНИЙ ЕФЕКТ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ В НАСТАВНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 378.937+371.03

Осіпова Т.Ю.

Стаття присвячена визначенню мультиплікативного ефекту синергетичного підходу в наставницькій діяльності викладача, розглянуто сутність таких понять, як «синергетика», «синергетичний підхід» у професійній діяльності педагога-наставника; висвітлено перетин синергетичного підходу з антропологічним, особистісним, акмеологічним підходами в наставницькій діяльності.

Ключові слова: педагог-наставник, синергетика, синергетичний підхід, мультиплікативний ефект.

Статья посвящена определению мультипликативного эффекта синергетического подхода в наставнической деятельности преподавателя, рассмотрена сущность таких понятий, как «си-